

A KEMPINGTURIZMUS VIRÁGKORA – ADALÉKOK A KESZTHELYI KEMPINGTURIZMUS TÖRTÉNETÉHEZ

TÖRZSÖK ANDRÁS – GALAMBOS ISTVÁN

THE GOLDEN AGE OF CAMPING TOURISM – CONTRIBUTIONS
TO THE HISTORY OF CAMPING TOURISM IN KESZTHELY

Abstract

While the period following World War II produced an “explosive growth” of tourism in Western Europe, the Socialist Block countries – Czechoslovakia, Poland, and Bulgaria – started to develop international tourism, neglected so far, only in the mid-fifties. The domestic decision-makers regarded the establishment of *the centrally managed camping tourism*, along with the paying guest service, as the cheapest and fastest way of development of the domestic and international tourism with the least amount of investment. The implementation of different investments and the expansion of services became necessary. The boom of international tourism, especially the significant increase in the number of visitors coming from the so-called capitalist countries, presented new challenges to the Hungarian state security bodies as well.

Keszthely was a popular bathing resort already at the end of the 19th century. It offered not only the tourist services also found elsewhere, or the possibilities of the beautiful, varied landscape but also a rich cultural heritage with plenty of attractions for visitors. Therefore, it is not surprising that campsites were established also in Keszthely during the creation of the camp network around Lake Balaton.

Keywords: international tourism, camping tourism, touristic developments, campsites in Keszthely

Bevezetés

Miközben Európa nyugati felén a második világháború utáni időszak a turizmus „robbanásszerű fejlődését” hozta, a szocialista országok jó tíz évig szinte „semmilyen idegenforgalmat nem bonyolítottak még egymás között sem, nemhogy a kapitalista államokkal” (MARKOS B. – KOLACSEK A. 1961). A magyar politikai vezetés részint gazdasági előnyöket, részint – különösen az 1956-os forradalom után – kiváló, Nyugat-Európa felé irányuló propagandalehetőséget is látott a turizmusban. Az életszínvonal, a fogyasztás folyamatos növekedésével a kádári hatalom saját politikai stabilitását kívánta biztosítani (REHÁK G. 2011).

A hazai döntéshozók a belföldi és a nemzetközi turizmus fejlesztésének a legkevesebb beruházást igénylő, ezáltal a legolcsóbb és leggyorsabb módját – a fizetővendég-szolgálat mellett – a *központilag irányított kempingturizmus* megteremtésében látták (ZÁHONYI F. 1964). A határok részleges megnyitása – a szocialista tömb országaiból, sőt valamelyest a nyugatról érkező turisták előtt – a szálláshely-kapacitás rohamos bővítését tette szükségessé. A nemzetközi turizmus fellendülése új kihívások elé állította a magyar állam-biztonsági szerveket is, amelyek egyaránt tartottak a nyugatról érkező kémektől és saját állampolgáraiktól. „A kiszélesedett nemzetközi érintkezési felületek sok vonatkozásban kihasználható lehetőséget adnak az aknamunka szervezői és végrehajtói számára. A bővülő gazdasági, kulturális kapcsolatokat, a növekvő idegenforgalmat, mint behatolási lehetőségeket veszik számításba ellenfeleink” (Előadás a bűnügyi, közrendvédelmi... 1977: 2). Minthogy keletnémet állampolgárok is egyre nagyobb számban érkeztek Magyarországra, elsősorban a Balaton mellé, a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) Állambiztonsági

Minisztériuma (MfS) – a „Stasi” – a magyar állambiztonsági szervekkel együttműködve itt is ellenőrizni igyekezett saját polgárait, különös tekintettel a tiltott határátlépés előkészületére, ezért 1964-től folyamatosan Magyarországon tartózkodott az MfS egy operatív csoportja (SLACHTA K. 2010a).

A 19. század második felétől a Balaton fővárosának tartott Keszthely és a szellemi nagyjaink által divatosá tett Balatonfüred, valamint a gyógyvize miatt már ekkor népszerű Hévíz hamarosan üdülőhelyiségekké is váltak (GERTIG B.–LEHMANN A. 1985). Az olcsó és gyors közlekedést biztosító vasútvonalak kiépítésével a déli parton 1861-től, az északon 1909-től – a vendégforgalom számára jóformán ismeretlen, apróbb településeken is – beindult és fellendült a turizmus. Ha egy település nem rendelkezik számottevő ipari vagy mezőgazdasági potenciállal, a gazdasági fellendülés egyik lehetséges módja kétségkívül a turizmus felvirágoztatása (GYURICZA L. 1998). A magát városnak tekintő Keszthely már a 19. század végén kedvelt fürdőhely volt, amely nem pusztán máshol is megtalálható turisztikai szolgáltatásokat vagy csodaszép, változatos tájat, hanem gazdag kulturális örökséget is nyújtani tudott látogatóinak. A keszthelyi magisztrátus, sőt a településen működő civil egyesületek mindent megtettek a „Balaton-kultusz” és a turizmus támogatására (TÖRZSÖK A.–GALAMBOS I. 2012).

A kutatás forrásai, módszerei és céljai

A kempingturizmusra vonatkozó első munkák – amelyek természetesen az első kísérleti kempingek létrehozása után jelentek meg (SZAUER R. 1959) – még leginkább az egyes kempingek bemutatásával foglalkoztak, ugyanakkor akadt közöttük olyan is, ami a kempingturizmus sajátosságait igyekezett megragadni és ismertetni (SZAUER R. 1964a). A hazai kempingturizmus egyik legfrissebb és talán legteljesebb feldolgozása (PETYKÓ Cs. 2010) nem csupán a vonatkozó szakirodalmat, a releváns jogszabályokat, a Központi Statisztikai Hivatal adatait, hanem a kempingekről hírt adó egykorú sajtótermékeket (Természetjárás, 1955–1960; Turista, 1960–1970), valamint az idegenforgalmi szaksajtót (pl. Idegenforgalom, 1962–1979; Idegenforgalmi Közlemények, 1970–1987; Turizmus Bulletin) is feldolgozta, megszabva a kutatások további irányait. A keszthelyi kempingek történetének vizsgálata során, az előbbieken kívül ugyanakkor érdekes és értékes forrásoknak bizonyultak a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém, illetve Zala megyei levéltárában, valamint – a kempingturizmusra általánosan vonatkozóan – az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, továbbá a Magyar Országos Levéltárban őrzött iratok is, amelyeket jól kiegészítettek a keszthelyi kempingek vezető munkatársaival 2011-ben készített interjúk. Az interjúalanyoknak feltett kérdések egy része általánosan a kempingturizmust célozta:

- milyen tényezők vezettek a kempingek kialakulásához,
- melyik időszakot tartják a kempingezés virágkorának,
- mi a véleményük a jelenlegi helyzetről és a fejlődés lehetőségeiről?

A kérdések másik része viszont konkrétan a keszthelyi kempingekre vonatkozott:

- hogyan jellemeznék a vendégeket a küldő ország, a fogyasztási szokások, az igénybe vett szolgáltatások alapján,
- milyen volt a keszthelyi kempingek felszereltsége?

Az így nyert információk igazolták a statisztikai adatok és levéltári források alapján levont következtetéseinket. Az alkalmazott módszerek közül nem mellőzhettük a terepbejárást sem, ennek tapasztalatai is alátámasztották a térképek alapján tett megállapítá-

sainkat. A térképek vizsgálata főként az olyan települmorfológiai kérdésekre segített választ találni, hogy változott-e és ha igen, miként alakult Keszthely településszerkezete a kempingek létesítésének és virágzásának következtében, érzékelhető-e, hogy még inkább a Balaton felé mozdult el a település súlypontja elsősorban a szolgáltatások tekintetében.

A Keszthelyen működő három kemping közül eredetileg csak kettő volt az Idegenforgalmi Hivatal kezelésében, a harmadik, ún. „kisegítő kempinget” pedig a keszthelyi Városi Tanács üzemeltette, és csak 1980-ban került át a Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatalhoz.

Jelen tanulmányunkban megkíséreltük vázlatosan áttekinteni a kempingek létesítésének körülményeit, valamint az államvédelemnek és a politikai vezetésnek a turizmushoz, főként a kempingturizmushoz való hozzáállását, kitérve a kempingturizmus támogatása mellett szóló érvekre, különös tekintettel az 1964. évi szezonzár.

A statisztikai adatok elemzése során több nehézséggel – az adatközlés változásai, az anyag viszonylagos feldolgozatlansága, ami csaknem lehetetlenné teszi a részletes, mélyreható elemzést (PETYKÓ Cs. 2010) – találhatja szembe magát a kutató. A Veszprém megyei statisztikai évkönyvek csak az 1965. évi adatoknál tüntetik először fel a kempingeket I., illetve II. osztályú sátor tábor néven, ám a vendégek és a vendégéjszakák számát 1000 főre adják csak meg, bár településenkénti bontásban. Ugyanakkor a II. osztályú sátor tábor adatait összevontan közlik az iskolák és az ún. „átvonuló szállások” adataival, holott már a kortárs szakirodalom is leszögezte, hogy „az ún. »közületi táborok« a kempingezés fogalmán kívül esnek” (SZAUER R. 1964a). Mindezek mellett az osztályba sorolás feltételei, sőt a statisztikai kategóriák is változtak az évek során, így az adatok nehezen összevethetőek. A keszthelyi kempingek vendégforgalmára vonatkozó adatok – részben a Központi Statisztikai Hivatal adatainak, részben a Balatontourist anyagának feldolgozatlansága miatt – 1975-ig hiányosak. A levéltári források beemelését már a statisztikai évkönyvek hiányosságai is indokolják. Ugyanakkor a Zala megyei Tanács Kereskedelmi Osztályának, továbbá Keszthely Város Tanácsának, de mindenekelőtt – 1978 végéig a Veszprém Megyei, majd 1979-től a Zala Megyei – Idegenforgalmi Hivatalnak az iratai rengeteg egyéb érdekes információt tartalmaznak a keszthelyi kempingturizmusra vonatkozóan, így ezek feldolgozása vált a kutatás egyik legfontosabb feladatává. A keszthelyi kempingturizmus – a lehetőségek, az elérhető szolgáltatások – jellemzésén kívül különösen érdekesnek találtuk a keszthelyi kempingek helyzetét a megyeváltás – 1979-től Keszthely Veszprém megyétől visszatért Zala megyéhez – során.

Eredmények

„Ráfizetünk az idegenforgalomra, vagy keresünk rajta?”

KALLÓS I. már 1934-ben az idegenforgalom központi szervezését javasolta, „akár a megfelelően átszervezhető idegenforgalmi hivatalban, akár máshol, fődolog, hogy egy helyre koncentrált munkával és egyszeri költséggel végezzék, akkor *olyan munkakeret jöhet létre, amely a legközelebbi tíz évben minden idegenforgalmi és fürdőügyi kérdésben döntő és végrehajtott erővel intézkedhet*” (KALLÓS I. 1934). A két világháború között a szakemberek az aktív turizmus pozitív hatását a nemzetgazdaságra – legszembetűnőbben a fizetési mérlegre – pontosan ismerték, és már a háború alatt szorgalmazták a felkészülést a világháború utáni időszakra, mivel az „idegenforgalom is mindinkább szervezett tömegjelenségé válik, amely az államot és társadalmat egyaránt új feladatok elé állítja” (BUD J. 1943).

Tulajdonképpen ezeket az alapelveket és szempontokat követték a szakemberek, amikor hozzáfogtak a két világháború között még virágzó, ám az ötvenes évekre már erősen

visszaszorult turizmus, akkoriban gyakrabban használt nevén az idegenforgalom központi megszervezéséhez, aminek egyik legnagyobb eredménye kétségkívül a hazai kemping-turizmus beindítása és fellendülése volt. A háborút követően a magyar politikai vezetés a korábbi időszak turizmusának „burzsoá” megbélyegzéséig jutott el. Így ideológiai okokból a turizmust tagadó, felszámoló „idegenforgalmi politikát” folytatott. 1948-ban megszüntették az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatalt, amelynek feladatkörét az államosított IBUSZ vette át. Miközben sorra szűntek meg az idegenforgalmi hivatalok, a Balatoni Intéző Bizottságot is feloszlatták (REHÁK G. 2011). Ezen a téren csak az ötvenes évek derekán történt változás. 1954-ben a hazai IBUSZ és a Német Demokratikus Köztársaságban működő Deutsches Reisebüro (DER) – amely ekkor még a nyugatnémet turistákat is képviselte – turista-megállapodást kötött, aminek értelmében 2000 vendégnapra küldtek csoportokat Magyarországra, devizafizetés ellenében. Eleinte mindkét fél részéről érezhető volt némi óvatosság. Magyarország tesztelését a DER kizárólag nyugatnémet csoportokkal kezdte, a magyar Belügyminisztérium ugyanakkor számos magyar állampolgártól – rendszeresen azoktól, akik korábban „tiltott határátlépést” kíséreltek meg – disszidálásuktól tartva tagadta meg az NDK-ba történő kiutazást. Így a tervbe vett kölcsönösség nem valósulhatott meg (DUNAI A. 2009). A politikai vezetés még egy évtizeddel később sem tartotta különösebben kívánatosnak a magyar állampolgárok külföldre utazását. Kádár János az MSZMP Politikai Bizottsága előtt egyenesen úgy fogalmazott: „Nem normális dolog, hogy egy tízmillió lakosú országból évenként másfél millió külföldre utazzon. [...] Olyan intézkedésekre van szükség, melyek ténylegesen korlátozzák a kiutazást” (Jelentés idegenforgalmunk helyzetéről... 1965; p. 50).

1955-ben a közlekedési és postaügyi miniszter felügyelete alatt tárcaközi bizottságként újjáalakult az Országos Idegenforgalmi Tanács, amely a turizmus fejlesztésének egyik kulcsszereplőjévé vált, a beutazók (azaz a határt átlépők) száma pedig az előző évit megkétszerezve év végéig elérte az 50 ezer főt (REHÁK G. 2009). 1958-ban az Országos Idegenforgalmi Tanács négy üdülővezetet, azaz idegenforgalmi körzetet jelölt ki az országban, amelyek közül a „D” szektor (SZAUER R. 1964a), azaz a Balaton-part volt talán a legfontosabb, ahol a Balatoni Intéző Bizottsággal egyeztetve 14 „kísérleti” kemping jött létre (SZAUER R. 1959). Ezek egyike a keszthelyi, akkor még II. osztályú kemping volt. A Balaton fővárosának tartott Keszthely esett a legtávolabb a fővárostól, talán ez az oka annak, hogy itt egy kisebb, 200 fős kempinget alakítottak ki. Ennek során a természetközelség, a szép táj épp olyan fontos szerepet játszott, mint az infrastruktúra vagy a vízpart adottságainak (fürdőzés, vitorlázás, horgászás) kiaknázása (SZAUER R. 1964a).

A kempingek a KSH 1965. évi megyei évkönyveiben tűnnek fel először, I. és II. osztályú sátozó táborok név alatt. A sátozó tábor elnevezés ezekben az évkönyvekben 1975-ben változott camping-re, majd az 1982-ben kempingre. Az osztályba sorolás feltételei többször változtak. A kempingekre vonatkozó jogszabályi változásokat PETYKÓ CSILLA már idézett kiváló munkája (PETYKÓ Cs. 2010) rendre végigköveti, amit talán csak olyan rendeleti szintű szabályokkal lehetne történetileg némileg bővíteni, mint az idegenforgalom területi irányításáról szóló minisztertanácsi határozat (2006/1979. sz. MT. /III. 16./), a Balatoni Regionális Tervről szóló minisztertanácsi határozat (1013/1979. sz. MT. /VI. 20./), vagy a Belkereskedelmi Minisztérium és az Országos Anyag- és Árhivatal együttes rendelete „a kereskedelmi szálláshelyek áráról, illetve díjáról” (19/1979. sz. Bkm. ÁH. /X. 17./), amelyek a kempingturizmust is érintették. Az I. osztályú kempingek „közművesítve vannak, az itt felállított sátrakon kívül saját sátrat is lehet felverni. E helyeken állandó gondnok tartózkodik. A II. osztályú campinghelyek ivó- és mosdóvízzel, wc-vel és hulladékgyűjtővel vannak ellátva” (SZAUER R. 1959). A kempingezés már a kísérleti évben igen népszerűvé vált, amit az bizonyít, hogy alig több mint egy hónap alatt a kempingek-

ben 13070 fő fordult meg és összesen 130215 vendégéjszakát töltött el. A várakozásokon felüli siker logikus következményeként 1960-ban újabb 10 tábor létesült és megjelent a balatoni kempingeket népszerűsítő könyv, a Balatoni camping is (SZAUER R. 1959; 1960).

1961 fontos esztendő volt a kempingturizmus kiépítésében: egyrészt új táborok létesültek a Mátrában, a Mecsekben, a Duna-kanyarban és a Velencei-tónál, másrészt a Budapesti Ipari Vásár keretében megrendezésre került az I. Magyar Camping Kiállítás. 1961. április 27-én a 15/1961. számú kormányrendelet – a világon negyedikként – rendeleti úton szabályozta a kempingturizmust, ugyanakkor megindult a kempingcikkeket gyártó hazai ipar kiépülése is. 1962-ben a balatonföldvári és a tihanyi kempinget, majd a következő évben újabb tíz kempinget nyitottak meg hivatalosan is a külföldiek előtt (SZAUER 1964a).

A nemzetközi turizmus erősítését célozta 1963-ban a turistaforgalom vámkönnyítéséről szóló nemzetközi egyezményhez történő csatlakozás, valamint az ugyanebben az évben megkötött csehszlovák-magyar, és az 1964-ben létrejött lengyel-magyar, illetve bolgár-magyar idegenforgalmi egyezmény. Utóbbiak a szocialista tömb vonatkozásában felszámolták az útlevélkényszert, egyszerűsítették a betétlapok kiadását, valamint a turisták deviza-elszámolását. A nyugati turistáknak pedig a külképviseleteken, illetve az autósoknak a határállomáson is azonnal kiadták a vízumot, továbbá vouchert, forintcsekket vezettek be. A várt eredmények nem is maradtak el. A beutazóforgalom, amely 1958-ban még csak mintegy 153 ezer főt tett ki, 1963-ban meghaladta az 585 ezret, 1964-ben pedig több mint 1 millió háromszázezerre – azaz egyetlen év alatt több mint kétszeresére – növekedett. „Amíg 1964-ben a külföldiek elhelyezésére 41 000 férőhellyel rendelkezünk (8000 szállodai, 15 000 fizetővendég-szolgálati és turista jellegű szállás, 18 000 camping férőhely), addig 1965-ben 27 000 férőhellyel rendelkezünk, a szállodai férőhelyek száma nem növekedett, de nőtt a fizetővendég szolgálat és a turista jellegű szállás 3000 férőhellyel, a kempingek befogadóképessége 43 000-rel!” (Jelentés idegenforgalmunk helyzetéről... 1965; p. 87). Számottevően növekedtek a turisztikai bevételek is (1. táblázat).

1. táblázat – Table 1

A turisztikai bevételek és kiadások egyenlege, illetve 1965. évi terve millió forintra, 1963–1965. – A Jelentés idegenforgalmunk helyzetéről... (1965: p. 87.) alapján készítette TÖRZSÖK A.–GALAMBOS I. (2012)
Balance of touristic incomes and expenditures, and plan for the year 1965, in million forints 1963–1965. – Made by TÖRZSÖK, A.–GALAMBOS, I. (2012) data based on Hungarian National Archives, Digital Archives, fond 288. 5/370. audit unit, p. 87

Év	Bevétel	Kiadás	Egyenleg
<i>Tőkés országok*</i>			
1963	58,3	46,5	11,8
1964	94,4	66,6	27,8
1965 (terv)	110,0	68,0	42,0
<i>Baráti országok** (Jugoszláviával együtt)</i>			
1963	49,2	112,8	-63,6
1964	124,9	207,7	-82,8
1965 (terv)	152,0	237,0	-85,0

* A nem szocialista országok (not socialist countries).

** A szocialista tömb országai (countries of the Socialist Block).

1 Helyesen: 43000-re. – A Szerzők megjegyzése.

Ezek után nem csoda, hogy „1964 folyamán az ajándéktárgyak és a különféle magyaros élelmiszerek a szezonban hiánycikket képeztek” (KOLACSEK A. 1965). „Most kb. úgy jelentkezik az idegenforgalmi körzetek lakossága előtt a turizmus, hogy jönnek a külföldiek és felvásárolják, ami a boltokban kapható” (Jelentés idegenforgalmunk helyzetéről... 1965; p. 36.). 1964-ben Magyarországra a legtöbben Csehszlovákiából érkeztek (747 846 fő), a küldő országok között a második helyen a Szovjetunió (101 365), a harmadikon az NDK (75 264), a negyedik Románia (75 264), az ötödiken Ausztria (72 219), a hatodikon Lengyelország (57 672), míg a hetedik az NSZK (53 447) állt. A „tőkés” országokból ugyan ötödannyian érkeztek, mint a szocialista tömbből, de a vendégforgalom növekedése érzékelhető volt ebben a viszonylatban is.

Az idegenforgalom fejlesztésével kapcsolatos javaslatok támogatásánál kétségkívül az egyik legfontosabb szempont a devizabevétel növelése, azaz a „devizaszerzés”, ami ennek az ágazatnak „lehetősége és feladata” volt, ami „javítja a nemzetközi fizetési mérleget a szolgáltatások eladása révén”, ugyanakkor „a tömegesebb idegenforgalom mellett itthon devizáért” lehetett eladni az exporttermékeket (KÓVÁRI L. 1964).

A turizmus, ezen belül a kempingturizmus fejlesztéséhez tehát az országnak komoly anyagi érdekei fűződtek: „a kiskereskedelem és a vendéglátás értékesítő tevékenysége számunkra lényegesen alacsonyabb forintráfordítással kedvezőbb dollárkitermelést jelent”, mint az exporttevékenység. Egy dollárnyi érték kitermelése a turizmus révén jóval kevesebb forintráfordítással volt lehetséges, mint az exporttevékenység során (2. táblázat).

2. táblázat – Table 2

Egy dollárnyi érték megteremtéséhez szükséges forintráfordítás az exporttevékenység, illetve a turizmus révén. – KOLACSEK A. (1965; 26. oldal) alapján összeállította TÖRZSÖK A. – GALAMBOS I. (2012)
Required expenditures of HUF through the export business and tourism to establish the value of one dollar. – Compiled by TÖRZSÖK, A. – GALAMBOS, I. (2012) data based on KOLACSEK, A. (1965. p. 26.)

	Export		Turizmus	
	A tőkés országokba	A szocialista országokba	A kiskereskedelemben	A vendéglátásban
Szalámi	36	39	20	12
Tokaji szamorodni	31	37	13	8
Barackpálinka	33	38	11	6
Csemege paprika	35	43	5	4
Alma	74	74	16	10

A turizmus kedvezőbb forint-ráfordítási aránya nyilvánvaló, egy dollárnyi érték megteremtéséhez az alma esetében kevesebb, mint hetedét kellett forintban ráfordítani tőkés viszonylatban is, mint az export esetében, a barackpálinkánál ötödét, a szaláminál harmadát, a tokaji szamorodninál pedig csaknem negyedét.

A szakembereken kívül hasonlóan értékelte a turizmus lehetőségeit a politikai vezetés is. Nyers Rezső 1965. július 30-án az MSZMP Politikai Bizottsága előtt – mintegy válaszolva Biszku Béla kérdésére: „Ráfizetünk az idegenforgalomra, vagy keresünk rajta?” – elismerte, hogy „gazdasági kihatását nem tudjuk pontosan felmérni. Olyan bonyolult gyűrűzései vannak az idegenforgalomnak, hogy csak a devizát tudjuk mérni. [...] Nem

az a 25 millió devizafortint [külföldi fizetőeszköz forintban számított értéke] pozitív, ami bejön, hanem az, hogy ez a mi belső forintgazdálkodásunkban azt jelenti, hogy a dollárt, a rubelt olcsóbban termeljük ki, mint a kivitt áruk esetében. Tehát van forint-nyereségünk az idegenforgalomból. Azonkívül az ide jövő idegenek nem azt a fogyasztási struktúrát fogyasztják, amit a magyar ember, hanem azokat, amiből az államnak nagyobb jövedelme van.” (Jelentés idegenforgalmunk helyzetéről... 1965; p. 40.). A keleti blokk országai a nemzetközi turizmusban a viszonyosság elvét alkalmazták, vagyis a turizmusból eredő követeléseknek és tartozásoknak legalábbis több év átlagában ki kellett egyenlítődniük, amennyiben ez nem történt meg, akkor „a többletet az adott állam a neki szükséges termékekben levásárolta.” (REHÁK G. 2011)

A hazai kempingek ugyanakkor nem csupán a „valutaszerzésnek” és ezáltal a fizetési mérleg javításának voltak fontos kellékei, hanem a belföldi turizmus igényeit is jelentős mértékben szolgálták. A magyar állampolgárok külföldre utazásában, különösen „tőkés relációban” a politikai vezetés – az ideológiai veszélyeken túl – valutavesztést látott, ezért is szorgalmazták a szabadidő itthoni eltöltését. Az életszínvonal érezhető javulásának egyik fontos jele a belföldi turizmus megerősödése volt, amit a megyei idegenforgalmi hivatal egyik vezető munkatársa is tapasztalt. „Magyarok is voltak szép számmal, mert a Magyar Kemping és Karaván Klubnak is voltak tagjai. Főleg sátras vendégek” (TÖRZSÖK A. 2011e). 1963-ban bevezették a kettős árrendszert, ami annyit jelentett, hogy a külföldi vendégek részére a szolgáltatásokat drágábban értékesítették, mint a belföldieknek (REHÁK G. 2011).

A keszthelyi kempingek felvirágzása

A fővárostól való távolsága és a vasúti fővonal hiánya ellenére Keszthely ideális helyszínnek ígérkezett kempingek létesítésére, hiszen a településen az attraktív természeti környezet, az infrastruktúra, a sportolási, kirándulási, horgászási és természetesen a fürdési lehetőség egyaránt megvan. Mindezek mellett Keszthely a Balaton-part talán legnagyobb kulturális kínálatával rendelkezett, tehát a fürdésre kevésbé alkalmas napokra is képes volt látnivalót, szolgáltatást nyújtani vendégeinek. „A Balaton jellege itt egészen más: nyílt, hatalmas térségei tengerpartra emlékeztetnek.” – emelte ki a hazai kempingekkel foglalkozó első kiadvány (SZAUER R. 1959). Megemlítette a Helikon-könyvtárat „könyvritkaságaival és értékes műkincseivel”, a Georgikont, a Goldmark-házat, a Balatoni Múzeumot jelentős föld- és néprajzi anyagával, a Szigetfürdőt, „a régi balatoni fa fürdőházak közül az utolsót”, a számos művelhető sportágat (tenisz, lovaglás, vívás, horgászat), a szabadtéri színpadot, és természetesen Hévíz közelségét. Ugyanezeket a szempontokat tartotta fontosnak kiemelni *Lackner László*, a Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal egykori munkatársa a vele készült interjú során. „Keszthelyről elmondhatjuk, hogy a balatoni települések közül itt található a legnagyobb kulturális multiplikátor hatás, itt van a legtöbb kulturális érték. Nagymértékben erősíti ezt a vonzást Hévíz közelsége is. Nagyon sok német turista azért érkezett a keszthelyi kempingbe akár már május hónapban, mert fürdőzési igényeit ki tudta elégíteni a hévízi Tófürdőn. Kulturális kínálatként megtekinthették a Festetics kastélyt, a Georgikon Majormúzeumot vagy a Balatoni Múzeumot. Kellemes kirándulást tehettek Tapolcára vagy Tihanyba. Tehát a természeti és kulturális vonzerő olyan változottságával rendelkezett Keszthely, amelyekkel sok más balatoni település nem” (TÖRZSÖK A. 2011a). Mindeme adottságok jó lehetőséget nyújtottak a kempingturizmus számára is, amely hamarosan dinamikus növekedésnek is indult. Keszthelyen az Idegenforgalmi Hivatal kezelésében összesen három, egy II. osztályú 1958-tól, egy I. osztályú 1965-től és egy csak 1980-ban átvett – korábban a városi tanács kezelésében üzemelő –, ún. kisegítő kemping működött, és itt nyitották meg 1982-ben az ország első magánkempingjét,

a Castrumot is. (A 3–6. táblázatban közölt statisztikai adatok csupán a keszthelyi I. és II. osztályú kemping adatait tartalmazzák, mivel ilyeneket a kiegészítő kempingre és a Castrumra vonatkozóan a KSH ez ideig még nem közölt.)

Az eredetileg II. osztályú kemping egy részét 1965-ben már I. osztályúként említi a megyei Statisztikai Évkönyv. Veszprém megyében, ahova 1978 végéig Keszthely is tartozott, mind a férőhelyek száma, mind a vendégforgalom dinamikusan növekedett. 1960 és 1965 között az I. osztályú kempingben nyilvántartott férőhelyek száma 822-ről 15 100-ra emelkedett és 1965-ben már elkülönültek az iskoláktól és egyéb turistaszállásoktól a statisztikákban a II. osztályú kempingek, összesen 1700 férőhellyel. 1978-ban 9826 kempingférőhelyet tartottak nyilván a megyében; Keszthelyen összesen 900-at, 500-at az I., 400-at a II. osztályú kempingben (a kiegészítő kempingek férőhelyeit nem adták meg). A keszthelyi kempingférőhelyek alakulásáról a 3. táblázat nyújt áttekintést, amelyből kiderül, hogy 1978-ban a keszthelyi kempingek az összes magyarországi kemping férőhelyeinek 2,42%-át adták. A keszthelyi kempingférőhelyek száma tekintetében 1975-ig leginkább a kempingekkel foglalkozó szakirodalom (SZAUER R. 1959; 1960; 1965) állításaira hagyatkozhatunk.

Még inkább megragadható a növekedés ugyanezen időszakban a vendégek számának vizsgálatával. 1960-ban mintegy 6000 vendég fordult meg a hazai I. osztályú kempingekben, ami ugyan a szállodai vendégek számának (116 817) csak mintegy 5%-a, ugyanakkor a szállodai vendégek számába a korabeli statisztika a munkásszállók lakóit – Keszthelyen például a MÁV 127. számú szálláshelyét – is beleszámította, így tisztán a turisták száma tekintetében valószínűsíthetően számottevően jobb az arány a kempingek javára. 1965-ben a megyei kempingezőik száma már csaknem 61 ezer volt, míg a szállodáké 109 076, tehát a megyei kempingek vendégforgalma már majdnem elérte a szállodák – és a szállodaként nyilvántartott munkásszállók – forgalmának 60%-át. 1965-ben a keszthelyi I. osztályú kemping a hazai kempingek vendégforgalmának 1,29%-át szolgálta ki. 1965 és 1974 között 1968-ban volt a legmagasabb (2,55%) a keszthelyi I. osztályú kemping részesedése százalékosan a kempingek vendégforgalmából (4. táblázat).

1975-től megváltozott a statisztikai adatok közlésének módja, így az adatok nehezen összevethetők a korábbiakkal. Az 1975 előtti statisztikák a II. osztályú megyei kempingek adatait összevontan közölték a kiegészítő kempingek, a turistaszállások és iskolák adataival. 1978-ban Keszthelyen már három kemping működött. Az Idegenforgalmi Hivatal üzemeltetésében állt az I. osztályú, immár 500 férőhellyel, illetve a 400 férőhelyes II. osztályú, míg az 1354 vendégnek szállást nyújtó, ún. szükségkemping a Városi Tanács kezelésében volt. 1960 után az addig II. osztályú kempinget feltehetően ideiglenesen I. osztályúnak minősítették át és így került be a szakirodalomba is (SZAUER R. 1964a). 1964-ben a Horgásztanyán túl, tehát csaknem közvetlenül az eredeti kemping mellett megnyílt az új I. osztályú kemping (SÁGI K. 1978), így vélhetően a régi objektum ismét II. osztályú minősítést kapott. A kempingek – települések szerinti – adatait a KSH a megyei statisztikai évkönyvekben adta meg 1965 és 1980 között. Ugyanakkor 1965 és 1974 között a vendégek és vendégéjszakák számát 1000 főben adta meg, amit csak 1975-től követett gyakorlatként a pontos létszám közlése. A legpontosabbaknak, s emiatt a leghasználhatóbbaknak az 1975 és 1978 között közölt adatok bizonyultak. Ebben az időszakban a KSH a keszthelyi I. és II. osztályú kemping adatait (férőhelyek, vendégek, vendégéjszakák száma, ez utóbbiakon belül a külföldieket külön kiemelve) – a korábbi gyakorlatot mellőzve – az „átvonuló szállások” és iskolák adataitól leválasztva közölte. 1979-ben a KSH ismét közlési módozatot változtatott és – az 1975 és 1978 közötti idősakkal ellentétben – immár a két kemping adatait nem elkülönítve, hanem összevonva adta meg. 1981-ban, újabb változtatással, a KSH visszatért az 1965 előtti gyakorlathoz, és csupán a megye összefog-

3. táblázat – Table 3

A kempingférőhelyek száma 1958 és 1980 között, különös tekintettel a keszthelyi kempingekre. – A megyei statisztikai évkönyvek, valamint PETYKÓ Cs. (2010) alapján összeállította TÖRZSÖK A.–GALAMBOS I. (2012)
 Capacities between 1958 and 1980, particularly in the campsites of Keszthely.
 Made by TÖRZSÖK, A.–GALAMBOS, I. (2012) data based on county statistical yearbooks and PETYKÓ, Cs. (2010)

	Kempin- gek összesen	Megyei I. o. kem- pingek össze- sen**	Megyei II. o. kem- pingek össze- sen**	Keszt- hely I. o. kemping	Keszt- hely II. o. kemping	A keszt- helyi I. o. kemping %-os aránya	A keszt- helyi II. o. kemping %-os aránya	A keszthe- lyi kempin- gek %-os aránya együtt
1958					200			
1959					200			
1960	3 489				200		5,73	5,73
1961*	4 231				200		4,73	4,73
1962*	4 119				200		3,03	3,03
1963*	6 599				200		1,97	1,97
1964*	10 155			200	200	0,62	0,62	1,24
1965*	32 176	15 100	1 700	200	200	0,43	0,43	0,86
1966*#	46 679	17 000	5 400	200	200	0,44	0,44	0,88
1967*#	45 650	13 300	5 700	200	200	0,51	0,51	1,01
1968*#	39 453	10 600	6 300	200	200	0,43	0,43	0,86
1969*#	37 931	10 000	2 000	200	200	0,44	0,44	0,88
1970*#	33 738	10 500	1 100	200	200	0,51	0,51	1,01
1971*#	35 004	10 600	700	200	200	0,53	0,53	1,05
1972*#	33 612	4 000	7 300	200	200	0,59	0,59	1,19
1973*#	33 838	5 400	7 000	200	200	0,59	0,59	1,18
1974*#	32 063	5 300	6 100	200	200	0,62	0,62	1,25
1975	34 908	10 211		430	400	1,23	1,15	2,38
1976	36 401	10 450		500	400	1,37	1,10	2,47
1977	37 888	10 350		500	400	1,32	1,06	2,38
1978	37 115	9 826		500	400	1,35	1,08	2,42
1979	46 135	2 237		500	400	1,08	0,87	1,95
1980	58 931	2 468		500	400	0,85	0,68	1,53

* Az II. o. kempingre vonatkozó utolsó ismert adat (SZAUER R. 1960) szerinti férőhely-kapacitás, amely valószínűleg 1960–1974 között növekedett.

* Capacity of places in second-class campsites according to the last available data (SZAUER, R. 1960), which is likely to have increased between 1960–1974

** Keszthely 1950 és 1978 között Veszprém megyéhez tartozott, majd visszakerült Zala megyéhez, így a megyei adatok 1978-ig Veszprém, 1979-től Zala megyére vonatkoznak. A megyei adatok között a II. osztályú kempingek férőhely-kapacitását 1972-től nem különítették el a kisegítő kempingek adataitól, 1975-től pedig valamennyi megyei kemping adatát összevontan közölték.

** Keszthely belonged to County Veszprém between 1950 and 1978 and then it returned to County Zala, so the county numbers refer to Veszprém until 1978 and to Zala from 1979. Among the county data, the capacity of places in second-class campsites was not separated from the data of subsidiary campsites, and from 1975 the data of all county campsites were published additively.

Az I. o. kempingre vonatkozó utolsó ismert adat (SZAUER R. 1964b) szerinti létszámadat, amely valószínűleg 1965–1974 között növekedett.

Number of people of first-class campsites according to the last available data (SZAUER, R. 1960), which is likely to have increased between 1960–1974.

Kempingvendégek száma 1000 főben, 1965–1974, különös tekintettel a keszthelyi I. osztályú kempingre. – Veszprém Megye Statisztikai Évkönyve és PETYKÓ Cs. (2010) adatai alapján összeállította TÖRZSÖK A.–GALAMBOS I. (2012)
 Number of campers in 1000 people between 1965 and 1974, particularly in the first-class campsites of Keszthely. – Made by TÖRZSÖK, A.–GALAMBOS, I. (2012) data based on Statistical Yearbook of County Veszprém and PETYKÓ, Cs. (2010)

Év	Kempingek összesen	Megyei I. o. kempingek	Keszthely I. o. kemping	A keszthelyi I. o. kemping %-os aránya
1965	310,348	61*	4,0	1,29
1966	529,791	33,1	6,4	1,21
1967	544,418	73,0	4,1	0,75
1968	336,870	70,9	8,6	2,55
1969	300,974	65,5	4,0	1,33
1970	324,091	40,0	3,2	0,99
1971	392,266	74,8	2,7	0,69
1972	429,938	42,6	4,9	1,14
1973	476,342	38,7	3,7	0,78
1974	518,100	42,7	4,9	0,95

* Éves adat, a statisztikai évkönyvek 1966-tól 1974-ig csak az ún. nyári főidény (július 1.–augusztus 31.) adatait tartalmazzák, majd 1975-től közlik ismét az éves vendégszámot.

* Annual data, statistical yearbooks include data only from the so-called summer high season (from 1 July to 31 August) between 1966 and 1974, and then they publish the annual number of guests again from 1975.

lal adatait közölte a megyei statisztikai évkönyvekben (Veszprém Megye Statisztikai Évkönyvei, 1960–1977). A keszthelyi kempingekben is hamarosan megjelentek a külföldiek, bár ez a megyei statisztikai évkönyvekből nehezen olvasható ki, hiszen ezek csak 1978-tól közlik a kempingek külföldi vendégeinek és vendégéjszakáik számát. 1978-ban a keszthelyi I. osztályú kemping 7620 vendégéből 6390 (84%), az 57 335 vendégéjszakából pedig 52 748 (92%) volt külföldi. A keszthelyi II. osztályú kempingben 5824 vendég közül 4071 (70%), 20 702 vendégéjszakából pedig 15 829 (76,5%) volt külföldi (Veszprém Megye Statisztikai Évkönyve, 1978). „1965–70 között olyan váratlan gyorsasággal nőtt a belföldi, de különösen a külföldi vendégforgalom [...], hogy immár a férőhelyhiány gátolta a továbblépést.” (HORVÁTH J. 1979) A statisztikai adatok egybeesenek a kempingek vezető munkatársaival készített interjúkból kapott információkkal. *Kisgyörgy Barbara* kempingvezető visszaemlékezése szerint a vendégek 80%-a külföldi volt. A kempingek lehetőséget teremtettek a kettészakított Németország polgárainak a találkozásra. Keszthely fekvése a nyugatról érkező vendégek számára különösen kedvező volt, hiszen ezek a balatoni kempingek estek legközelebb a nyugati határszélhez. A külföldi vendégek zöme (40–80%) a két Németországból érkezett, s 2–3 hetet, egy hónapot töltöttek itt gyerekekkel (TÖRZSÖK A. 2011d). A már idézett *Lackner László* szerint vagyoniilag is el lehetett különíteni a szocialista és a kapitalista (tőkés, nyugati) vendégkört: a nyugatiak 6–8, az NDK-beliek és a lengyelek 2,5–3 méteres lakókocsikkal érkeztek. Csehszlovákiából,

5. táblázat – Table 5

A kempingvendégek száma 1975–1980 között, különös tekintettel a keszthelyi kempingekre. – Veszprém, illetve Zala Megye

Statistikai Évkönyve, valamint PÉTYKÓ Cs. (2010) adatai alapján összeállította TÖRZSÖK A. – GALAMBOS I. (2012)

Number of campers between 1965 and 1974, particularly in the campsites of Keszthely. – Made by TÖRZSÖK, A. – GALAMBOS, I. (2012) data based on Statistical Yearbook of County Veszpreme and Statistical Yearbook of County Zala and PÉTYKÓ, Cs. (2010)

Év	Kempingek összesen	Megyei		Keszthelyi		Keszthelyi		Keszthelyi		Keszthelyi kempingek aránya %
		Összes	Külföldi	Összes	Külföldi	I. o. kemping	II. o. kemping	az I. o. kempingben %	Külföldi kempingben %	
1975	5 625 989	103 096	72 064	4 542	3 805	6 978	3 926	83,77	56,26	0,20
1976	5 894 27	103 724	72 891	7 016	5 706	6 940	3 370	81,33	48,56	2,37
1977	6 627 74	105 185	70 340	6 228	4 440	5 222	2 747	71,29	52,60	1,73
1978	7 763 74	121 391	95 218	7 620	6 390	5 824	4 071	83,86	69,90	1,73
1979#	7 655 03	31 370	20 030	12 058	8 912			73,91		1,58
1980#	6 805 22	29 254	17 695	11 674	7 907			67,73		1,72

A jelzett két évben az I. és II. osztályú kempingek adatait a KSH összevontan közölte, így a táblázat I. osztályú oszlopainál közölt adat a két objektum együttes adatait jelöli.

In the two years indicated, the data of the first and second class campsites were handled aggregated by the Central Statistical Office so that the data published in the I. class columns in the table indicate the joint data of the two objects.

Romániából és Lengyelországból a németeknél jóval kevesebb vendég jött Keszthelyre (TÖRZSÖK A. 2011a). „Lengyelországból egyénileg is jöttek, Csehszlovákiából viszont elsősorban a vállalati üdültetést vették igénybe” – mondta el *Vetőné Zeke Erzsébet*, aki az Idegenforgalmi Hivatal munkatársa volt 1959-től. – „A csehszlovák vállalati üdültetés a kezdetekben úgy zajlott, hogy ők a kemping területén felépítették a sátraikat, amelyekben váltászerűen üdültek a vendégek. Néhány kempingben saját konyhát is üzemeltettek vagy a kemping éttermét vették igénybe, később a szálláshelyet csak többlétszolgáltatásokkal (programok, a környező éttermekben beváltható étkezési jegyek, hajókirándulás) együtt kínáltuk” (TÖRZSÖK A. 2011e). A legfontosabb küldő országok szocialista viszonylatban kétségkívül Csehszlovákia, NDK, Románia és Lengyelország, tőkés viszonylatban pedig az NSZK és Ausztria voltak (TÖRZSÖK A. 2011d). *Vetőné Zeke Erzsébet* szerint például a „Kelén hajó a csehszlovák vállalati üdültetésnek köszönhette, hogy nem került partra, mivel a kötelező vállalati hajókirándulásokat ezzel bonyolítottuk le” (TÖRZSÖK A. 2011e). A csehszlovák turisták tömeges érkezésére a legfelsőbb politikai vezetés már korábban felfigyelt, Kádár János egyenesen úgy fogalmazott, hogy ez „a magyar-csehszlovák forgalom, ami tavaly volt, nem kell, erre nincs szüksége sem a magyar, sem a csehszlovák népnek. Ha uniót csinálnánk, akkor sem lenne nagyobb az utazási forgalom” (Jelentés idegenforgalmunk helyzetéről... 1965; p. 50.).

A vendégek száma 1975 és 1980 között tovább növekedett; a statisztikai adatokból kiderül, hogy a keszthelyi I. osztályú kempingben igen magas volt a külföldi vendégek aránya (5. táblázat). Ezt az interjúk során a kempingek egykori vezető munkatársai is megerősítették (TÖRZSÖK A. 2011a, 2011b, 2011c, 2011d, 2011e). A keszthelyi II. osztályú kempingben a külföldiek aránya alacsonyabb volt, de 1975 és 1980 között csak egyszer (1976-ban) szállt 50% alá; 1969-ben pedig a 70%-ot is megközelítette. 1979-től a statisztikai évkönyvekben ismét megváltozott az adatok közlésének módja, így a megyeváltás évétől már nem rendelkezünk a két kemping egymástól elkülönített adataival.

Még inkább rámutat a külföldi turisták jelentőségére a vendégforgalomban a vendégéjszakák számának tanulmányozása (6. táblázat). Az adatokból kitűnik, hogy a külföldi vendégek 1975 és 1980 között nem csupán többen voltak a hazaiaknál, hanem a keszthelyi I. osztályú kempingben rendszeren több vendégéjszakát is tölthettek el, míg a II. osztályúban 1975-ben és 1976-ban kevesebbet, utána pedig ott is többet, ami talán a levéltári forrásokban megragadható minőségfejlesztésnek (Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal iratai) köszönhető. Az 1979. évi megyeváltással Keszthely pozíciója az új megyei vezetéssel, illetve az Idegenforgalmi Hivatallal szemben minden bizonnyal sokat javult, hiszen míg 1978-ban Veszprém megyében a kempingvendégek és -vendégéjszakák számát tekintve mintegy 6, illetve 7%-os volt a keszthelyi I. osztályú kemping részesedése, 1979-ben új megyéjében, Zalában mind a kempingvendégek, mind a kemping-vendégéjszakák száma csaknem 38%-a volt a megyei adatnak.

A turizmus ismételt fellendülése élenként hatott a város mindennapjaira, számos turisztikai célú fejlesztés indult meg. Az átépítéseknek esett áldozatul az akkor csaknem százéves, ám csak 42 „vetkőző szobával” bíró Szigetfürdő 1960-ban, amelyet azért bontottak el, hogy egy új, 110 kabinos, büfét is magába foglaló létesítménynek adja át a helyét a 2400 főt befogadni képes Városi strandon (SÁGI K. 1978). A kempingek létesítésére nem a városközpont közel eső Balatonpart-szakaszt jelölték ki, ahol korábban a szállodák is létesültek, hanem a hajóállomás és a Csókakő-patak közé eső területet, ahol korábban mindössze a Szentgály-villa, illetve a helyén létesült a „szociális turizmust” képviselő üdülő, valamint a patak torkolatánál egy horgásztanya volt.

A Horgásztanyától D-re fekvő területen 1964-ben nyílt meg az I. osztályú kemping, amelynek már saját strandja is volt. A kemping alapterülete 50 ezer m² volt és 100 fős

6. táblázat – Table 6

A kemping-vendégéjszákak száma 1975–1980. – Veszprém, illetve Zala Megye Statisztikai Évkönyve, valamint PÉTYKÓ Cs. (2010) adatai alapján összeállította TÖRZSÖK A. – GALAMBOS I. (2012)

Number of guest nights in the campsites between 1975 and 1980. – Made by TÖRZSÖK, A. – GALAMBOS, I. (2012) data based on Statistical Yearbook of County Veszprém and Statistical Yearbook of County Zala and PÉTYKÓ, Cs. (2010)

Év	Kempingek összesen	Megyei		Keszthelyi		Keszthelyi II. o. kemping		Külföldiek aránya a keszthelyi I. o. kempingben		Külföldiek aránya a keszthelyi II. o. kempingben	
		Összes	Külföldi	Összes	Külföldi	Összes	Külföldi	%	%	%	%
1975	2 342 832	645 633	508 512	45 411	42 776	31 241	16 891	94,20	54,07	3,27	3,27
1976	2 282 958	610 112	486 965	43 651	39 402	29 222	12 540	90,27	42,91	3,19	3,19
1977	2 049 587	651 918	508 274	51 452	44 128	21 346	12 129	85,77	56,82	2,92	2,92
1978*	3 119 681	847 897	733 533	57 335	57 748	20 702	15 829*	100,72	76,46	2,50	2,50
1979#	2 926 338	150 667	111 151	68 454	55 919			81,69		2,34	2,34
1980#	2 711 496	150 826	107 403	77 293	60 162			77,84		2,85	2,85

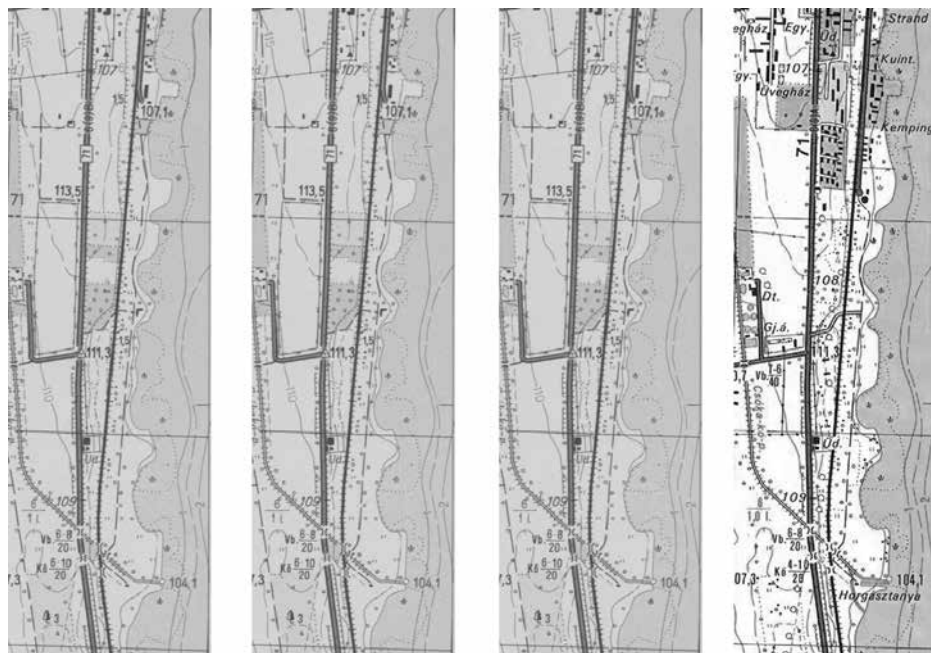
* Veszprém Megye Statisztikai Évkönyve által közölt adatok, amelyek feltehetően elírást tartalmaznak, hiszen a külföldi vendégek között száma meghaladja a vendégek összlétszámát.

* Data from the Statistical Yearbook of County Veszprém, which possibly contain errors as the published number of foreigners exceed the summarized number of guests.

A jelzett két évben az I. és II. osztályú kempingek adatait a KSH összevontan közölte, így a táblázat I. osztályú oszlopainál közölt adat a két objektum együttes adatait jelölik.

In the two years indicated, the data of the first and second class campsites were handled aggregated by the Central Statistical Office so that the data published in the I. class columns in the table indicate the joint data of the two objects

társalgóval, 1212 fedett férfi és női mosdóval, 9-9 férfi és női zuhanyozóval, 8 férfi és 14 női vécével, 28 ivóvízcappal, 30 szemétygyűjtővel, elektromos csatlakozási lehetőséggel (lakókocsik számára is), 6 fedett, gázpalackos főzőhellyel, kijelölt tűzrakóhellyel rendelkezett (Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal iratai). A keszthelyi kempingek mellett hamarosan sütődék, egyéb vendéglátóhelyek, árusbódék létesültek, így a szolgáltatások súlypontja ismét a Balaton-part irányába mozdult el. A változás az 1952 és 1986 közötti vezérkari térképeken (1. ábra) is kiválóan nyomon követhető.



1. ábra A keszthelyi kempingek területe vezérkari térképeken, 1952–1986.

Forrás: Hadtörténeti Levéltár. Térképtár, vezérkari térképek, térképszelvények: 1952, 1956, 1968, 1986. Lépték: 1:25000. Szelvényszámok: L-33-047-C-b; L-33-047-D-a; L-33-047-C-d; L-33-047-D-b

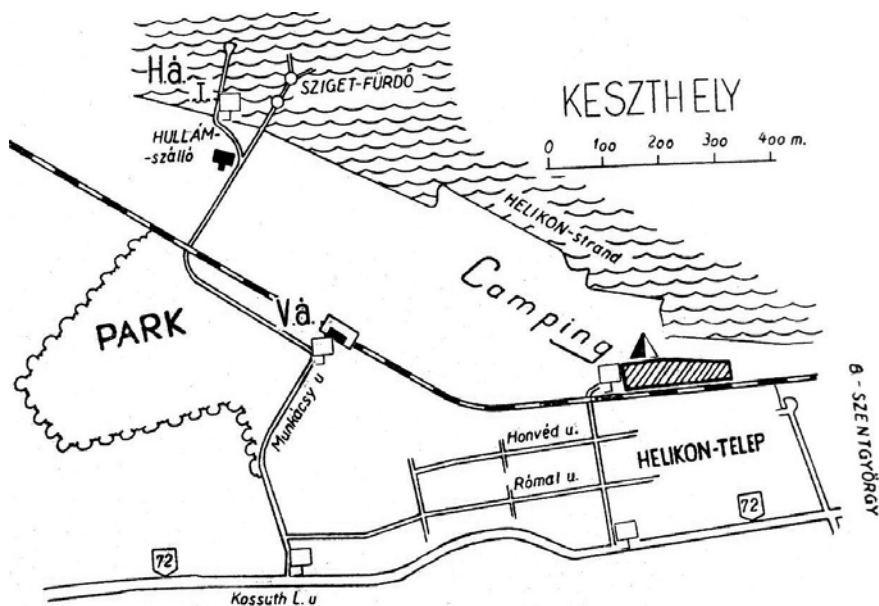
Figure 1 Area of the campsites in Keszthely on Chief of General Staff maps between 1952 and 1986

Source: Archives of Military History. Map Collection, Chief of General Staff maps, map sections: 1952, 1956, 1968, 1986. Scale: 1:25000. Map sheets: L-33-047-C-b; L-33-047-D-a; L-33-047-C-d; L-33-047-D-b

A II. osztályú kempinget (2. ábra), amely a hajóállomáshoz közelebb fekvő partszakaszt foglalhatta el, így jellemezte a Balatoni camping: „Közvetlenül a vízparton fekszik. Területe 2 kat. hold, talaja homokos és részben füves. Kevés fa borítja; szélvédett. Befogadóképessége 200 fő. Az ivóvizet kútból nyeri. A stranddal közös wc-je van...” (SZAUER R. 1959).

Az 1979-es esztendő jelentős változásokat hozott Keszthely életében, hiszen a település Veszprém megyétől átkerült Zala megyéhez, így a keszthelyi I. és II. osztályú kempingek üzemeltetését a Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal vette át. Az átadás-átvétel nem ment zökkenőmentesen.

A keszthelyi kempingeknél Zala megyében csupán a korábban rendkívüli propagandával vonzóvá tett zalakarosi Hotel hozott több bevételt. Az 1979. év tervszámaiból kiderül, hogy a szálláshelyek bevételeinek 19,5%-át várták a keszthelyi kempingektől. Még szembezőkőbb Keszthely jelentősége, amennyiben a valutaváltás számait tekintjük (7. táblázat). A valutaváltásból Keszthelytől a vétel tekintetében az összforgalom mintegy 60%-át várták.



2. ábra A keszthelyi II. osztályú kemping elhelyezkedése

Forrás: SZAUER R. (1959, 5. oldal)

Figure 2 Location of the second-class campsite of Keszthely in 1959

Source: (SZAUER, R. 1959. p. 5.)

7. táblázat – Table 7

A Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal tervszámjai, 1979. – Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal Iratai, XXIX. 208: 1–2/1979) adatai alapján összeállította TÖRZSÖK A. – GALAMBOS I. (2012)

Office of Tourism, Zala County, plan numbers, 1979. – Made by TÖRZSÖK, A. – GALAMBOS, I. (2012) data based on Office of Tourism of Zala County, fond XXIX. audit unit 208. document group: 1–2/1979

Szálláshelyek forgalmi tervszámjai		Valutaváltás tervszámjai		
Szálláshely	Éves terv, ezer forintban	Település	Vétel	Eladás
Hotel, Zalakaros	2300	Nagykanizsa	1600	
Nyarlófalva, Zalakaros	1100	Keszthely	14000	1200
Kemping, Zalakaros	1200	Hévíz	5000	
Turistaszálló, Zalaegerszeg	580	Zalakaros	1800	
Kemping, Nagykanizsa	650	Vonyarcvashegy	1000	
Turistaszálló, Egervár	300			
Kemping, Keszthely	1800			
Kemping, Vonyarcvashegy	1100			
Turistaszálló, Keszthely	200			
<i>Összesen</i>	9230		23400	1200

Az 1979. év balatoni főszezonjának tapasztalatait összefoglaló jelentés kiemelte, hogy a kempingek, „főleg a keszthelyi iránt a kereslet jóval – mintegy két, háromszorosával – meghaladja a kínálati lehetőségeinket. A napi vendégek részére a férőhelyek 20%-ának fenntartásával, a campingek teljes szezonra előfoglaltak” (Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal iratai, 167/1979).

1979-ben új osztálybesorolást vezettek be és jelentősen emelték az árakat is, így „a forgalom érzékelhetően visszaesett, ugyanakkor ez a bevételek tekintetében mégsem bizonyult drámainak, hiszen a kevesebb vendég a magasabb áraknak köszönhetően többet költött” (Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal iratai, 210/1979). A keszthelyi kemping területén bérelt 70 négyszögölnyi területet 1975-től a Magyarok Világszövetsége, a Bécsi Magyar Kultur- és Sportegyesület, a Bécsi Magyar Munkásegylet és a Bécsi Magyar Iskolaegyesület is (Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal iratai, 134-3/1979). Talán nem véletlen, hogy éppen Keszthelyen jött létre az ország első magánkempingje, a Castrum. *Dr. Réfi Antal*, a Magyar Kempingszövetség elnöke, a Castrum Camping tulajdonosa így emlékezett vissza a megnyitására. „A keszthelyi Castrum kemping úgy jött létre, hogy meghallottuk a rádióban, hogy mától kezdve lehet magán kempinget építeni. Úgy gondoltuk mi sem egyszerűbb, körbe kell keríteni és kész. Ebbe bele is fogtunk. Ha tudtuk volna, mivel jár, nyilván nem fogunk bele, de hát ez a múlté. '82-ben gyakorlatilag kinyitott az ország első magánkempingje” (TÖRZSÖK A. 2011c). Olaszországban „a tengerhez közeli városokból családok akár egész nyárra kiköltöznek a tengerpartra (anyagi helyzetüknek megfelelő szálláskategóriával, gyakori a lakókocsi, bungaló-kemping változat)” (GYURICZA L. 2008). Az 1990-es évek kempingfejlesztéseinél mérvadó volt Keszthelyen az olasz példa. „Olaszországban mindig előbb gondolkodtak, előbb értek el dolgokat.” (TÖRZSÖK A. 2011a) A keszthelyi kempingek forgalma az 1990-es évek derekáig növekedett, így a Castrumot bővítették és uszodával látták el. A forgalom azonban ezt követően 2000-ig stagnált, a későbbiekben pedig látványosan visszaesett (TÖRZSÖK A. 2011c).

Összefoglalás

A Kádár-rezsim egyik fontos legitimációs eszköze, stabilitásának biztosítója volt az életszínvonal folyamatos növelése, amely csak gazdasági paradigmaváltással volt elérhető. A korábban mellőzött turizmusnak fontos szerep jutott a népgazdaság helyzetének javításában, így a szocialista tömb egyes országainak sikeres idegenforgalmi nyitását követően Magyarországon is előtérbe került a belföldi és a valutát termelő nemzetközi aktív turizmus fejlesztése, ez utóbbi nem utolsósorban az ún. kapitalista országok viszonylatában. Az aktív nemzetközi turizmus nem csupán a fizetési mérleg javításában és a valutaszerezésben jelentett egyre komolyabb segítséget, hanem a külföldre irányuló kádári propagandának is eszköze lehetett. A hosszú időn keresztül sorvadásra ítélt turisztikai szektort azonban nem lehetett egyik napról a másikra jelentős számú vendég befogadására alkalmassá tenni, így Magyarországon a számos országban már jelentős eredményeket mutató kempingturizmus kiépítését határozta el. Az első kísérleti kempingek várakozásokon felüli sikere a kempinghálózat további bővítésére és minőségének fejlesztésére sarkallta a döntéshozókat.

Az infrastruktúra fejlesztése és a szakemberképzés viszont nem tudott kellő gyorsasággal felzárkózni ehhez az igényhez, ami minőségi problémákat eredményezett. Ezért szükségessé vált további beruházások megvalósítása, valamint a szolgáltatások kínálatának bővítése.

A növekvő vendégforgalom szállásigényeit természetesen nem csupán kempingek, hanem szállodák építésével is ki lehetett volna elégíteni, ám a leginkább költséghatékonyak a

kempingek létesítése bizonyult. „Egy korszerű, ezer személyt befogadó camping 2 millió forintba kerül. [...] Egy nyári szálloda építési költsége 16 millió forint, és abban 272 személy helyezhető el. Ebből az összegből nyolc első osztályú tábor építhető, 8000 személy befogadására” (ZÁHONYI F. 1964). 1964-ben a „Veszprém megyei Idegenforgalmi Hivatal 1500 csehszlovák levelet kapott, melyekben 15 000 személy elhelyezését kérték. A létszámnak több, mint a felét, 10 000 embert sátoztáborokban sikerült elhelyezni” (SZAUER R. 1964b). A kempingezés azonban nem csupán az állam számára volt előnyös, hiszen olcsó alternatívát jelentett a szállodákkal szemben. 1964-ben a „balatoni szállodák kihasználtsága alig közelítette meg a 60%-ot, [miközben] a campinghelyek iránt valóságos roham indult” (SZAUER R. 1965).

A kempingek Keszthelyt egy csapásra ismét forgalmas fürdőhellyé tették, a szolgáltatások súlypontja érezhetően újra a Balaton partjára helyeződött át, amit új létesítmények egész sora jelzett, nem utolsósorban a kempingek közvetlen közelében. A turizmus, ezen belül pedig a nemzetközi turizmus ilyen dinamikus fejlődését csak a kempingek révén lehetett elérni, így ezek léte fontos fejezete Keszthely és a helyi turisztika történetének.

TÖRZSÖK ANDRÁS

PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola, Pécs

andrastorzsok@citromail.hu

GALAMBOS ISTVÁN

PPKE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, Piliscsaba

titeemail@gmail.com

IRODALOM

1958. évi 20. tvr. törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság között a polgári, családjogi és büntügyi jogsegély tárgyában Berlinben az 1957. évi október hó 30. napján aláírt szerződés kihirdetéséről.
- BUD J. 1943: Idegenforgalom és közgazdaság. – Idegenforgalmi Propaganda Munkaközösség, Budapest. 15 p.
- DUNAI A. 2009: Nyaralók megfigyelés alatt. A Stasi a Balatonnál. – In: TISCHLER J. (szerk.): Kádárizmus: mélyfúrások. 1956-os Intézet, Budapest. pp. 410–437.
- Előadás a büntügyi, közrendvédelmi és közlekedésrendészeti állományúak részére. – In: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 1. 12. 4. Szolnok megyei Rendőr Főkapitányság. 1977. 34 p.
- GERTIG B.–LEHMANN A. (szerk.) 1985: A Balaton és az idegenforgalom. – Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs. 232 p.
- GYURICZA L. 1998: Természeti és társadalmi adottságok idegenforgalmi szempontú értékelése és komplex turisztikai kiskörzetek kialakítása Nyugat-Zala példáján. – Földrajzi Értesítő, 47. pp. 173–187.
- GYURICZA L. 2008: A turizmus nemzetközi földrajza. – Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs. pp. 146–149.
- HAZLEWOOD, R.–THURMAN, J. 1960: Camping. – Penguin Books, s. l. 223 p.
- HORVÁTH J. 1979: Keszthely város 25 éves. 1954–1979. – VTBT Művelődési Osztálya, Keszthely. 23 p.
- Idegenforgalmi szótár, 1985. Camping szócikk. – Idegenforgalmi Közlemények, 15. 1. pp. 73–79.
- Jelentés az idegenforgalom fejlődéséről és helyzetéről. – In: Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Politikai Bizottsága (PB) 1968. február 13-ai ülésének jegyzőkönyve. Magyar Országos Levéltár – MSZMP Központi Szervei – Politikai Bizottság – 445. ő. e. (őrzési egység). 1968. pp. 122–131.
- Jelentés idegenforgalmunk helyzetéről és fejlesztésének elveiről, továbbá az útleveleltár helyzetéről. – In: Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Politikai Bizottsága (PB) 1965. július 30-ai ülésének jegyzőkönyve. Magyar Országos Levéltár – MSZMP Központi Szervei – Politikai Bizottság – 370. ő. e. (őrzési egység). 1965. pp. 33–99.
- KALLÓS I. 1934: A magyar idegenforgalom új útjai. – Magyar Cobden Szövetség, Budapest. 16 p.
- Keszthely Város Tanácsa Műszaki Osztály iratai, 1958–1990. – In: Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára, XXIII.

- KISS K. et al. 2008: A Balaton régió turizmusa a statisztikák tükrében 1990-től napjainkig. – Turizmus Bulletin, 12. Balaton különszám. pp. 63–70.
- KOLACSEK A. 1965: Külföldi idegenforgalmunk fejlődésének legújabb statisztikai adatai. – Idegenforgalom, 2. 25. pp. 25–26.
- KÓVÁRI L. 1964: „Támogatjuk az idegenforgalom fejlesztésével kapcsolatos javaslatokat”. – Idegenforgalom, 1. 23–24. p. 15.
- MARKOS B.–KOLACSEK A. 1961: Idegenforgalom. – Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest. 252 p.
- MICHALKÓ G. 2007: Magyarország modern turizmusföldrajza. – Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs. 275 p.
- MISLEY K. 1985: Kemping. Tervezés, építés, üzemeltetés. – Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 268 p.
- MÜLLER R. (szerk.) 2005: „Keszthely tegnapelőtt... tegnap... és ma. – Nyugat-Balaton Téréségmarketing Kht., Keszthely. 178 p.
- PETKYÓ Cs. 2010: Kempingturizmus Magyarországon. – PETKYÓ Cs., Debrecen. 193 p.
- PUCZKÓ L.–RÁTZ T. 2001: A turizmus hatásai. – Aula, Budapest. pp. 399–444.
- REHÁK G. 2006: „Telespekuláció” avagy ingatlanüzlet a Balaton partján a 70-es évek fordulóján. – Belvedere Meridionale, 13. 7–8. pp. 28–38.
- REHÁK G. 2009: Fékek és kétségek a turizmus fejlesztését illetően a hatvanas évek elején. – Aetas, 24. 2. pp. 104–117.
- REHÁK G. 2011: Turizmuspolitika Magyarországon különös tekintettel a Kádár-korszak első tíz évére. – Ined., Debrecen. 247 p.
- SÁGI K. 1978: Keszthely és környéke. – Veszprém Megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala, Balatonfüred. 59 p.
- SLACHTA K. 2010a: A Stasi titkos balaton útikönyve. A kelet-német állambiztonság belső használatú útikönyve és tájékoztató iratai magyarországi operatív csoportjának tisztjei számára. – In: HORNYÁK Á.–VITÁRI Zs. (szerk.): Idegen szemmel. Magyarsággép 19–20. századi útleírásokban. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. pp. 131–152.
- SLACHTA K. 2010b: Magyarország-kép az IBUSZ kiadványaiban. – In: HORNYÁK Á.–VITÁRI Zs. (szerk.): Idegen szemmel. Magyarsággép 19–20. századi útleírásokban. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. pp. 273–294.
- SZAUER R. 1959: Balaton Camping. – Országos Idegenforgalmi Tanács, Budapest. 122 p.
- SZAUER R. 1960: Balaton Camping. – Országos Idegenforgalmi Tanács, Budapest. 152 p.
- SZAUER R. 1964a: Camping Magyarországon. – Sport, Budapest. 208 p.
- SZAUER R. 1964b: Campinghálózatunk fejlesztése. – Idegenforgalom, 1. 23–24. p. 35.
- SZAUER R. 1965: Balaton 1965. – Idegenforgalom, 2. 25. pp. 11–17.
- SZAUER R. 2008: A Balaton turizmusának fejlesztési koncepciója és programja. – Turizmus Bulletin, 12. Balaton különszám. pp. 54–58.
- TÖRZSÖK A.–GALAMBOS I. 2012: Turizmusfejlesztési koncepciók Keszthelyen a 19. és 20. század fordulóján. – Földrajzi Közlemények, 136. 2. pp. 218–225.
- Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal iratai. – In: Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára, XXIV. 901.
- Veszprém Megyei Statisztikai Évkönyve 1960 és 1978 közötti számai. – Központi Statisztikai Hivatal Veszprém Megyei Igazgatósága, Veszprém.
- ZÁHONYI F. 1964: „A fizetővendég szolgálat, a campingek és motelek a szálláskapacitás tartalékai”. – Idegenforgalom, 1. 23–24. pp. 20–21.
- Zala Megyei Statisztikai Évkönyve 1979 és 1990 közötti számai. – Központi Statisztikai Hivatal Zala Megyei Igazgatósága, Zalaegerszeg.
- Zala Megyei Tanács Végrehajtó Bizottság Építési, Közlekedési és Vízügyi Osztály iratai, 1979–1989. – Zala Megyei Levéltár, XXIII. 14.
- Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal iratai. – In: Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára, XXIX. 208.
- Zala Megyei Tanács Végrehajtó Bizottság Kereskedelmi Osztály iratai, 1951–1989. – In: Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára, XXIII. 8.

INTERJÚK

- TÖRZSÖK A. 2011a: Interjú Lackner Lászlóval, a Zala Megyei Idegenforgalmi Hivatal kereskedelmi vezetőjével.
- TÖRZSÖK A. 2011b: Interjú Jankovics Tibor építésszel, a Castrum kemping tervezőjével.
- TÖRZSÖK A. 2011c: Interjú dr. Réfi Antallal, a Magyar Kempingszövetség elnökével, a CASTRUM Camping tulajdonosával.
- TÖRZSÖK A. 2011d: Interjú Kisgyörgy Barbarával, a keszthelyi Zalatour kemping vezetőjével.
- TÖRZSÖK A. 2011e: Interjú Vetőné Zeke Erzsébettel, a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal Kereskedelmi Osztály osztályvezető-helyettesével.